

L'espipollador de paraules Pere Melis

Guillem Benejam
Graduat en Filologia Catalana

El 20 de desembre de l'any 2002 la Secció de Llengua i Literatura de l'Institut Menorquí d'Estudis retia un homenatge a Pere Melis, l'home que dedicà bona part de la seva vida a l'estudi i a la divulgació de la nostra llengua. Aquest estiu, després de nou anys de la seva mort, la mateixa secció va dedicar al Cercle Artístic de Ciutadella una jornada d'estudi i d'homenatge a la mateixa persona amb el títol "Jornada d'Estudi i d'Homenatge a Pere Melis. Unitat i variació lingüística des de Menorca". Des d'aquesta revista volem sumar-nos a aquest homenatge i dedicar un merescut article a divulgar la tasca de preservació de la nostra llengua que va dur a terme aquest *espipollador* de paraules ciutadellenc.

Pere Melis Pons (1924-2005), nascut a Ciutadella de Menorca, després de cursar els estudis elementals va estudiar Batxillerat, dos cursos de Filosofia i la carrera de mestre especialitzant-se en ciències. Va treballar com a docent d'ensenyament primari a Ciutadella, Osca i Madrid. En els anys 70 va començar a exercir com a professor de llengua catalana i es va especialitzar en aquesta llengua. Interessant-se pels temes lingüístics i culturals, va començar a escriure a la premsa sobre aquests temes al setmanari *El Iris* (1979-1983) amb uns 850 articles sobre temes culturals i artístics, i a la separata per a Menorca del *Diari de Mallorca* (1980-1981). També va realitzar més de 500 col·laboracions sobre temes lingüístics i culturals a la ràdio COPE.

Fotografia extreta del programa de la "Jornada d'Estudi i Homenatge a Pere Melis. Unitat i variació lingüística des de Menorca", organitzada a Ciutadella el 12 de juliol de 2014.

El testimoni més clar de la seva feina va ser, tanmateix, la secció “Espipollant” del diari *Menorca* que Pere Melis va mantenir viva i constant durant vint-i-dos anys (1981-2003), arribant a escriure prop de 7.000 articles sobre la llengua i la cultura de Menorca. Amb aquesta secció, Melis va contribuir a la divulgació del coneixement d’algunes característiques del nostre dialecte, fent palesa que la diversitat lingüística no queda exclosa de la unitat de la llengua.

Francesc de Borja Moll expressava en una carta del 6 de juny de 1985 el gust de felicitar-lo per la seva feina: “Som un lector assidu del vostre ‘Espipollant’. Moltes vegades he estat a punt de felicitar-vos per la vostra constància en la difusió del nostre ‘rallar en pla’ [...], i una de les meves lectures preferides és la vostra secció diària del ‘Menorca’. Vos felicito per aquesta col·laboració vostra en la propaganda del menorquinisme cultural.”¹

El mateix Pere Melis anunciava en la presentació d’aquesta secció que la paraula *espipollar* prové “de l’arrel ‘pip’, onomatopeia del picoteig i del menjar en petita quantitat.” I justificava el que serien els seus articles com “una cosa curta, i picant d’aquí i d’allà, sense cap més pretensió que la de passar l’estona, per tant no espereu res de l’altre món.” Tanmateix, tot i les poques pretensions, Melis aconseguia anar pel món amb els ulls oberts i, amb voluntat sistemàtica, donava resposta a mots d’una manera genuïna i planera amb encertades referències bibliogràfiques.

Margarida Cursach (al centre), juntament amb Ismael Pelegrí i Josefina Salord en la “Jornada d’Estudi i Homenatge a Pere Melis” del passat estiu a Ciutadella. Font: Diari Menorca

La secció “Espipollant” va rebre l’aplaudiment de nombroses personalitats tant de dins com de fora de Menorca i va suposar el centre de la seva obra, que posteriorment va ser editada per Edicions Nura en diferents toms. Mitjançant una incansable tasca d’estudi de la parla menorquina, l’autor manifesta, amb articles farcits de cultura, mostres d’amor cap a la seva llengua al llarg de la seva vida:

1 Melis, Pere (1996). *Espipollant*. Tom I. Ciutadella de Menorca: Edicions Nura.

El meu desig seria que aquesta aportació a la nostra estimada llengua, la que vam rebre dels nostres pares i avis, servís per a conèixer-la millor i estimar-la com ells la van estimar. Ells maldaven a mantenir tota la puresa i la feien servir com a principal vehicle de comunicació tant oralment com per escrit. Per què no ho hem de fer nosaltres? (*Quaderns de Folklore*, núm. 33, 1988: pàg. 5)

En aquests articles, Melis s'adreça en general a un gran públic, però també a personalitats de la cultura catalana (Ramon Llull, Àngel Ruiz i Pablo...) precisament amb la voluntat de demostrar que la parla menorquina forma part de la cultura catalana. Margarita Cursach i Josefina Salord ja expressaven en la "Jornada d'Estudi i Homenatge a Pere Melis" d'aquest estiu passat l'obertura que suposava la feina feta per Melis del lèxic menorquí a la filologia i a la cultura catalana². Tota una incansable tasca d'estudi a la parla d'aquí, conscient de la senya d'identitat per a definir la identitat d'un poble i de la diversitat que presenta la llengua amb les diferències de cada lloc sense oblidar la seva unitat.

En aquest mateix sentit, però en un altre context, Melis és autor de quatre volums (33, 42, 47 i 48) dels *Quaderns de Folklore* sobre la llengua de Menorca editats pel Col·lectiu Folkloric de Ciutadella. En aquests s'hi poden trobar un breu assaig sobre la llengua que es parla a Menorca i l'estudi d'una sèrie de paraules conegudes com a pròpies de Menorca. Algunes de les paraules que hi podem trobar, amb alguns dibuixos propis de l'autor, són *abadeu*, *afitó*, *batall*, *capirota*, *cern*, *dèvils*, *drac*, etc.

Per definir les paraules Melis es remet als diccionaris d'Alcover-Moll, de Coromines, al Vocabulari mallorquí-castellà amb inclusió de paraules típiques de Menorca i Eivissa de F. de Borja Moll i a l'estudi dels anglicismes de Menorca de Vicent Ortells i Xavier Campos, com també l'estudi fonètic i lexical del dialecte de Ciutadella de F. de Borja Moll.

Portada del segon volum de *La llengua de Menorca*. Recull de paraules menorquines, dels *Quaderns de Folklore*, de Pere Melis.

² Fem referència a la intervenció que amb el títol "L'espigollador Pere Melis (1924-2005). L'obertura del lèxic menorquí a la filologia i a la cultura catalana" van exposar Josefina Salord i Margarida Cursach en la Jornada d'Estudi i Homenatge a Pere Melis del passat 12 de juliol de 2014 a Ciutadella.

A més a més, Melis és autor dels llibres *Sobre les nostres rondalles i altres mostres de literatura popular* (2002), *Sobre antics costums i altres temes de Menorca* (2002) i *Josep Pla i Menorca* (2007), a part d'altres col·laboracions, entre les quals cal destacar algunes conferències, articles al *Full Dominical* i a revistes d'educació i família, i 600 comentaris al mateix diari Menorca, que va escriure els diumenges en l'espai "Per passar l'estona" des del 1993 fins al 2002 sobre comentaris de llibres, folklore, literatura, costumari, etc.

Pere Melis va ser membre de jurat de concursos literaris (Francesc d'Albranca) i pregons; ponent del XXVIII Col·loqui de la Societat d'Onomàstica, Ciutadella de Menorca i Maó; i membre de la Secció de Llengua i Literatura de l'Institut Menorquí d'Estudis. Aquesta darrera institució l'any 1994 va publicar un volum que recollia els treballs presentats a les Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Menorca, que s'havien celebrat a l'illa la tardor de l'any anterior. Pere Melis hi presentà el text "El menorquí i el diccionari normatiu: problemes i propostes", a partir del qual s'incorporaren paraules pròpies de Menorca al DIEC com batall, fosquet, reganyol, etc.

Al llarg de la seva vida va rebre nombrosos reconeixements, com el del Consell Insular de Menorca, expressat el 17 de gener de 1987, o el Premi Ramon Llull atorgat pel Govern de les Illes Balears l'any 2003.